

dr Milka Đukić, vanredni profesor¹

Fakultet za sport, Univerzitet "Union-Nikola Tesla", Beograd, Srbija

mr Bojana Ostojčić²

Fakultet za sport, Univerzitet "Union-Nikola Tesla", Beograd, Srbija

mr Milica Đukić³

Fakultet za fizičko vaspitanje Univerziteta u Novom Sadu, Srbija

MA Borka Malčić⁴

Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Srbija

Diskriminacija žena u sportskom novinarstvu

Apstrakt: Svako društvo koristi pol kao jedan od normi za opis roda, ali ne postoje dve kulture koje bi se mogle jednoglasno složiti po čemu se rodovi razlikuju. Na primer, deoba posla između polova je najbolje definisana rodom, ali s obzirom da se reprodukcija temelji na opštoj biološkoj razlici žena i muškaraca, društva to koriste kao bazu za raspodelu drugih zadataka. Izučavanja raznovrsnih kultura pokazuju da zadaci i specijalizacija posla nisu striktno uslovljeni polom individua i nisu striktno vezani za jedan pol, već su kulturološki karakteristični. Takođe, i rod se menja kroz kulturu vremenom, koja nije fiksirane prirode, već evoluirala. Sa razvojem društva, funkcije koje preuzimaju muškarci i žene nisu više determinisane isključivo kulturom, već i društveno političkim i ekonomskim činiocima. U ovom radu ćemo se baviti diskriminacijom žena u sportskom novinarstvu, a do zaključka smo došli anketiranjem, prikupljanjem i obradom podataka na terenu.

Ključne reči: *pol, diskriminacija, žene, sportsko novinarstvo*

¹ e-mail: milka_djukic@yahoo.com

² e-mail: bojanaostojic2002@yahoo.com

³ e-mail: milicadjukic@yahoo.com

⁴ e-mail: borka.majstorovic@gmail.com

PhD Milka Đukić, associate professor

Faculty of Sport, University “Union-Nikola Tesla”, Belgrade, Serbia

MSc Bojana Ostojić

Faculty of Sport, University “Union-Nikola Tesla”, Belgrade, Serbia

MSc Milica Đukić

Faculty of Physical Education, University of Novi Sad, Serbia

MA Borka Malčić

Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia

Discrimination Against Women in Sports Journalism

Abstract: Each society uses gender as one of the standards for the description of the genus, but there are no two cultures that could be unanimously agree on what the different genera. For example, the division of labor between the sexes is best defined by gender, but considering that the reproduction based on the general biological difference between women and men, society are using this as a basis for the allocation of other tasks. Study of various cultures show that tasks and job specialization are not strictly conditioned pole individuals and not strictly tied to a pole, but a cultural characteristic. Also, the race is changing the culture of the time, which is not fixed in nature, but rather evolves. With the development of society, functions that take men and women are no longer determined solely by culture, but also social, political and economic factors. In this paper we deal with discrimination against women in sports journalism, and to the conclusion we came trough the interview, the collection and processing of data in the field.

Keywords: *gender, discrimination, women, sports journalism*

1. Shvatanje rodnog identiteta

U prvim etapama razvoja roda, majka je imala primarnu ulogu u podizanju potomstva. Razvijanjem rodova dolazi do stvaranja patrijarhata, u kojem otac preuzima glavnu ulogu. Matrijarhat i patrijarhat, prelazak prvog u drugi su bili uslovljeni stepenom razvoja proizvodnih snaga. Proizvodnja i potrošnja u rodovima su imale društveni karakter. Unutar i između rodova su se razvijali odnosi uzajamne ekonomske i moralne pomoći (Petković, 2008:112-113).

Muškost je obično sinonim za produkciju, dok je ženskost karakteristična za reprodukciju. Prema Veću Evrope, rod je društveno kreirana definicija muškarca i žene, društveno formiranje biološkog pola, determinisano shvatanjem zadataka, delovanja i uloga pripisanih muškarcima i ženama, u društvu, u javnom i privatnom životu. Poimanje ženskosti i muškosti je kulturološki karakteristično, i samim tim je varijabilno u vremenu i prostoru. Rod nije samo društveno kreirano poimanje žena i muškaraca, već je i društveno kreirano poimanje relacije između polova. Struktura nema ekvivalentnu relaciju moći s muškim autoritetom i ženskom podređenošću u većini životnih aspekata. Muškarci su u mnogim aspektima na većoj ceni u odnosu na žene i ono što se uz njih veže.

Tokom socijalizacije i kroz kulturu specifičnog društva, uči se o rodu. Na primer, deca uče o sopstvenom rodu od trenutka rođenja. Mnoge kulture podstiču dečake na aktivnosti koje su svojstvene muškom rodu, a devojčice aktivnostima koje otkrivaju njihove ženske karakteristike. Tokom detinjstva, devojčice za igru dobijaju lutke, igračke vezane za kuhinjske poslove itd, a dečaci pištolje, automobile itd. Tim putem, deca uče kojim poslovima se potencijalno mogu baviti. Sa aspekta seksualnosti, tradicionalne rodne relacije i nejednakosti podstiču rizična seksualna ophođenja.

Shvatanje rodnog identiteta nije standardizovano, već je ono uvek oblikovano normama društvenih konvencija. Polazna tačka medijskog reprezentovanja roda se uglavnom bazira na patrijarhalnom stavu. U oblikovanju slike koja se šalje, masovni mediji se baziraju na šablonu koji nastaje u fazi izbora, preuveličavanja. Takvim pristupom, mediji su direktni akteri u postupku ukorenjivanja fiktivne reprezentacije o rodnim identitetima, i to uglavnom sa dominantnih ideoloških pozicija.

“U roku od dva veka smo prešli sa društva u kome je porodica predstavljala osnovnu ekonomsku ćeliju i gde je reprodukcija (osoba, način života, rang u društvu, itd.) bila najvažnija, na društvo u kom dominiraju proizvodnja, inovacija, pokretljivost, preduzetnički duh i inicijativa. U središtu ovih promena odigravaju se nove muške uloge. Promena identiteta, statusa i slike muškarca u društvu ulazi u krizu u trenutku kada nestaju stare odrednice” (Halpern, 2009:82).

Filozofijom roda, Džudit Batler⁵ (Judith Butler) je vrednost, osnovu i značaj heteroseksualnog kalupa na kojem se baziraju, stavila pod pitanje. Takođe, kako patrijarhat, tako i brojne feminističke modele i političke akcije utemeljenog identi-

⁵ Džudit Batler se vezuje za napredak i razvoj feminizma, kao i za njegovu destrukciju i smanjenje revolucionarnog naboja.

teta žena koje se na njima temelje. Njena dosledna filozofska razmišljanja o tematici roda postavila su pitanje identiteta, biološke uzročno-posledične veze, imitatorskog sastava roda, suštinskih i perifernih grupacija.

Holter ističe da relacije rodno-ekvivaletnih položaja imaju visok uticaj na položaj žena i muškaraca u društvu, praveći time razliku između rodno-ekvivaletnog položaja i rodnog skupa. Pomenute relacije jesu u nekim slučajevima rodno određene, odnosno ženstvenost i muževnost treba da se shvate kao centralni u tom uzajamnom odnosu, ali nivo direktnog akcentovanja na rod ne određuje neravnotežu između društvenog položaja oba pola. Pomenuti aspekt je obrnut uvreženom aspektu u smislu rodnih studija, odnosno rod se ovde shvata više kao istorijska relacija, a ne kao dve opšte vrste (Holter, 2003: 63-64). U savremenom društvu, ženstvenost i muškost se veoma razlikuju od prošlih vremena. Iako su društvene razlike između žena i muškaraca prisutne u svakom društvu, one ipak mogu biti podsticane različitim načelima, poput načela povezanih sa starosnom dobi. Rod kao moderna vrsta, međutim, više je u korelaciji sa moći, postajući alat moći koji utiče sam na sebe. Po Holteru, rod je više ekonomski orijentisan. Koherentnost roda i industrijalizacije je vrlo složena.

Rodno slepilo je karakteristično za fabrički sistem, gde kapitalisti veoma često biraju žene za radnike, pogotovo u žensko-orijentisanim radnim područjima. Po Holteru, ova naklonjenost se može naći u ekonomski uspešnim zemljama (Nordijski region, Ujedinjeno Kraljevstvo, Sjedinjene Američke Države i Japan). Dakle, rad menja rod, odnosno, novi ekonomski skup i podela rada kreiraju novi rodni skup (rod kao vrsta podele rada). Rod je u savremenom društvu shvaćen kao društveni postupak, kao obrazac ljudskog ponašanja i iskustva poput društvenog, kulturnog, ekonomskog, psihološkog itd. Rodne relacije ekvivaletno uključuju i žene i muškarce, ali često na različite načine. Rodni okvir značenja je orijentisan prema društvenom i ekonomskom vrednovanju. Džudit Batler je "činiti/graditi rod" definisala kao stvaranje ženstvenosti i muškosti.

2. Diskriminacija žena

Ne treba duboko u istoriji tražiti da bi se uočili tragovi diskriminacije žena. Na primer, samo je studija ljudske istorije i civilizacije označena sa muškim prefiksom koji označava mušku superiornost: istorija. Put do ravnopravnosti polova je bio dug i trnovit, sa mnogim preprekama i prevratima u celom svom toku. Samo u proteklih 50 godina, došlo je do brojnih promena, što je dovelo do toga da mnogi muškarci i žene podjednako pogrešno veruju da je diskriminacija žena nešto što se desilo u našoj kolektivnoj prošlosti.

Tačno je da u mnogim zapadnim kulturama žene gotovo drže korak sa muškarcima. Žene imaju javne funkcije, obavljaju napredne hirurške zahvate i vode korporacije kao i muškarci, ali u svakoj od ovih uloga žene često zarađuju manje, suočavaju se sa preprekama sa kojima muškarci nikada neće biti suočeni. I dalje su smatrane manjinskom grupom u mnogim kontekstima, iako ene čine oko 51%

svetske populacije. Ova statistika pokazuje da nejednakost ne postoji zato što ima brojčano manje žena od muškaraca. Ustvari, nejednakost je dugo održavana kultura diskriminacije žena koja je stvorila raskol između polova.

U zemljama u razvoju, gde pohađanje škole nije tako visoko uređeno kao u zapadnim zemljama, mlade devojke čine 60% neškolorane dece. Ovo je zbog naglaska na to da mnogi roditelji zemalja u razvoju stavljaju dobrobit svojih sinova ispred svega. Mladići se doživljavaju kao vredna imovina u porodici. Mlade žene su podrška, neko ko može ostati kod kuće i pomoći u kućnim poslovima, dok muškarci zarađuju novac i razvijaju svoje obrazovanje.

Rodna diskriminacija nije uvek evidentna u zapadnim zemljama, kao što su Sjedinjene Američke Države. U većem delu Evrope i Severne Amerike, žene su punopravni građani sa svim pravima koje muškarci imaju. Međutim, to ne menja činjenicu da se žene često tretiraju drugačije od muškaraca. Da bi se razumela više suptilna, a ipak široko rasprostranjena diskriminacija nad ženama danas, morate znati gde da tražite. Diskriminacija žena se predstavlja na različite načine, uključujući:

- radnu snagu
- pravni postupak
- u domu
- na polju medicine
- u marketinškim taktikama
- u obrazovnom sistemu
- u crkvi

Diskriminacija je nešto sa čime se žene suočavaju u svakoj zemlji širom sveta. U Sjedinjenim Američkim Državama, četiri od deset žena se lično suočilo ili će se suočiti sa diskriminacijom. Često se ova diskriminacija doživljava na radnom mestu, jer se žene suočavaju sa preprekama koje se centriraju na rađanje i porodične obaveze koje mnogi muškarci nemaju.

Sociološka istraživanja pokazuju da rodni stereotipi snažno utiču na tumačenje muškog i ženskog ponašanja. Na primer, postignuća muškarca najčešće pripisuju njegovoj sposobnosti, dok se u slučaju žene pripisuju njenom naporu ili sreći. Na osnovu fizičkih i psihičkih obeležja kao posledica određenog pola, kreiraju se društvene uloge koje za sobom povlače i stereotipizovane radnje i ponašanja. Neki od rodni stereotipa za muškarce i žene:

Tabela 1. Rodni stereotipi (Pokrajinski ombudsman, 2013:39)

Muškarci	Žene
Agresivni	Pasivne
Bezosećajni	Pričljivije
Nezavisni	Blagonaklone
Objektivni	Nežne
Dominantni	Osećajne
Aktivni	Brizne
Hladne glave	Veme supruge
Poštovani	Dobre domaćice
Pametni	Dobre majke
Obrazovni	Dobre kuvarice
Snalažljivi	Empatične

Stereotipi se pripisuju i različitim aktivnostima koje muškarci i žene obično izvode kao rezultat društvenih normi za koje su ih vaspitavali da veruju u njih. Dakle, roditeljska uverenja i ponašanja povezana s rodom utiču na sticanje rodni stereotipa kod dece, što utiče i na podelu na muška i ženska zanimanja, muške i ženske aktivnosti. Na primer, žene se često prikazuju i viđene su u medijima kao medicinske sestre, domaćice, sekretarice, dok se muškarci prikazuju kao doktori, glave porodice, menadžeri, političari, odnosno donosioci odluka. Uobičajena je slika da žena kada dođe s posla, "juri" po kuhinji i priprema obrok, nastavlja s brisanjem prašine, peglanjem, piše s decom domaći, dok se njen suprug odmara, čita novine, gleda TV ili spava. Dakle, rodni stereotipi se odnose na rodno-zasnovane predrasude, koje su pretpostavke ili verovanja, izraženi bez razloga ili opravdanja (Pokrajinski ombudsman, 2013:39).

Pojam diskriminacije podrazumeva iskustva isključivanja, marginalizovanja i nepravde (proizvodnja predrasuda i stereotipa, brisanje ili prisvajanje identiteta neke grupe, strukturna diskriminacija, nasilje, eksploatacija, itd) u odnosu na članove i članice različitih društvenih grupa na osnovu nekog aspekta njihovog identiteta. Zalaganje za antidiskriminacionu politiku najčešće podrazumeva afirmativnu akciju (pozitivne mere) kao političku akciju, strategiju ili program koji nudi dodatne mogućnosti i daje određene prednosti nekim društveno marginalizovanim i nedovoljno reprezentovanim grupama i pojedincima. Postoje tri vrste/ tipa diskriminacije:

- individualna,
- institucionalna i
- strukturalna (Pokrajinski ombudsman, 2013:40).

Do *individualne diskriminacije* dovodi ponašanje pojedinca/pojedinke s namerom da se proizvede različita i/ili štetna posledica na članove/članice određene grupe.

Institucionalna diskriminacija nastaje kao posledica primene politika institucija koje dovode do različitog ophođenja prema pripadnicima/pripadnicama pojedinih društvenih grupa ili do štetnih posledica po njih.

Međutim, u oblasti rodne ravnopravnosti uglavnom se suočavamo sa *strukturnom diskriminacijom*, koja se najčešće ne prepoznaje, nego se različito postupanje shvata kao prirodno stanje stvari, što je posledica predrasuda o ulogama polova i prirodnoj zadatosti tih uloga u tradicionalnom društvenom okruženju. Zbog duboke ugrađenosti u temelje društva takve pojave se nazivaju strukturalnim, a na njih uglavnom ukazuju statistički podaci (npr. o odsutnosti žena sa mesta donošenja odluka, većem broju nezaposlenih žena i dr.). O strukturalnoj diskriminaciji se može govoriti svaki put kada institucije imaju tzv. neutralnu, odnosno istu politiku prema svima, ne uzimajući u obzir razlike koje odlikuju pripadnike/pripadnice određenih manjinskih grupa.

Garancije za zabranu diskriminacije efektivnije su u suzbijanju situacijske diskriminacije, posebno kada je zabranjena neposredna diskriminacija i uznemiravanje na temelju neke od osnova diskriminacije. Zaštita od strukturalne diskriminacije je veći izazov jer se zasniva na pretpostavci da je u određenoj meri društveno korisno da se na poslodavce prebaci veći deo odgovornosti za nepovoljne učinke strukturalnih prepreka u čijem stvaranju i održavanju su učestvovali prvenstveno kao članovi društva, a manje svojim direktnim odlukama i uticajem. Glavna garancija zaštita od strukturalne diskriminacije je zabrana posredne diskriminacije.

Diskriminacija prema polu se sve češće naziva rodnom diskriminacijom. Rodnost je termin pod kojim se uobičajeno podrazumevaju sve one razlike između muškaraca i žena koje nadilaze njihove biološke, odnosno polne karakteristike i razlike. Rodne karakteristike muškaraca i žena društveno su uslovljene i otuda promenljive. Ono što je konstanta u patrijarhalnom društvu jeste da se rodne razlike između muškaraca i žena obrću u korist muškaraca, odnosno favorizuju muškarca, a diskriminišu ženu (Đurić-Kuzmanović, 2002:11).

3. Diskriminacija žena u sportskom novinarstvu

Dok su žene bile sportski pisci od pojave sportskih sekcija u novinama u 1800. godini, put karijere nije stekao popularnost kao opcija do kasnih 1970-ih i ranih 80-ih godina prošlog veka, što se podudarilo sa nacionalnim feminističkim pokretom u SAD.

Pre 60-tih godina prošlog veka, žene su bile redak prizor u svetu sportskog izveštavanja. Ako je ih je i bilo, prvenstveno su radile sportsko izveštavanje o ženskim sportskim ekipama. Kada je zakon o polnoj ravnopravnosti u obrazovanju u Americi (Title IX)⁶ stupio na snagu 70-tih godina prošlog veka, više žena je počelo da se bavi sportom, što je omogućilo i da više žena izveštava o sportu. Uskoro su otkrile da uspeh i prestiž nisu bili u izveštavanju o ženskom sportu, već u izveštavanju o finan-

⁶ "Nijedno lice u Sjedinjenim Državama neće, na osnovu pola, biti isključeno iz učešća, biti uskraćeno u beneficijama, ili biti predmet diskriminacije u bilo kom programu edukacije ili aktivnosti koje dobija saveznu finansijsku pomoć."

sijski isplativim sportovima kao što su muški profesionalni fudbal, bejzbol i košarka.

Kako je vreme prolazilo, žene su počele da koriste svoje ekspertize sportskog izveštavanja da izveštavaju o glavnim sportovima. Međutim, neki urednici novina nisu želeli da žene rade reportaže sa profesionalnih utakmica. Previše je novca investirano u njih, a takođe je bio opšti utisak da žene ne pripadaju sportovima u kojima dominiraju muškarci. Velika prepreka, s kojom su se suočavale novinarke, bio je pristup svlačionici.

Neke sportske organizacije su imale čvrsta pravila o ženama u muškim svlačionicama, dok su druge jednostavno imale nepisana pravila. Žena koja je pokušavala da izveštava o timovima koji imaju ova pravila, zaustavljena je na vratima svlačionice i rečeno joj je da čeka napolju za svoj intervju sa igračima i trenerima.

Problem sa ovom politikom je da je njihovim muškim kolegama dozvoljeno da idu u svlačionicu da obavljaju razgovore. Kada igrači završe svoje intervju sa grupom muških novinara, oni nisu bili voljni da idu izvan svlačionice da ponovo daju intervju jednom individualnom novinaru. Ženama često nije ostajao drugi izbor nego da napišu članke bez intervju sa akterim utakmice (Fornoff, 1993).

Intervjuisanje profesionalnih sportista i trenera je teško za svakoga, nezavisno od pola. Međutim, ženski sportski novinari se suočavaju sa jedinstvenim izazovom ulaska u istorijski dominantno mušku profesiju. U kasnim 1970-im, novine i časopisi su počeli da insistiraju da sportski timovi dozvole reporterima da uđu u svlačionice bez obzira na pol. Godine 1978, Tajm Magazin je tužio Njujork Jenkije, terajući ih da dozvole njihovim ženskim novinarima pristup u svlačionicu. Posle ove akcije, postalo je gotovo moderno imati žene u reportažnoj ekipi sportskog izveštavanja. Pomenuti slučaj je imao afirmativni efekat na demografiju velikog broja sportskih novinara (Fornoff, 1993).

Tabela 2. Povrede prava na osnovu pola/oblici diskriminacije u sportu i obrazovanju (Pokrajinski ombudsman, 2013:101-102)

obrazovanje i sport	<ul style="list-style-type: none"> • nejednaki uslovi za prijem i za odbijanje prijema žena i muškaraca u obrazovne, naučne i ustanove za stručno osposobljavanje
	<ul style="list-style-type: none"> • nastavni planovi i programi, studijski programi i udžbenici imaju diskriminatorne sadržaje
	<ul style="list-style-type: none"> • nastavne metode i normativi školskog prostora i opreme ne omogućavaju jednak tretman oba pola
	<ul style="list-style-type: none"> • nejednaki uslovi i mogućnosti za pristup žena i muškaraca stalnom obrazovanju, uključujući sve programe za obrazovanje odraslih i programe funkcionalnog opismenjavanja
	<ul style="list-style-type: none"> • nejednaki uslovi za isključenje žena i muškaraca iz procesa obrazovanja, naučnog rada i stručnog usavršavanja
	<ul style="list-style-type: none"> • nejednak način pružanja usluga ženama i muškarcima i davanje pogodnosti i obaveštenja ženama ili muškarcima

obrazovanje i sport	• ocenjivanje znanja i vrednovanje postignutih rezultata u zavisnosti od pola
	• nejednaki uslovi za žene i muškarce za sticanje stipendija i drugih vrsta pomoći za školovanje i studije
	• nejednaki uslovi za žene i muškarce za izbor ili sticanje zvanja, profesionalnog usmeravanja, stručnog usavršavanja i sticanja diploma
	• nejednaki uslovi za žene i muškarce za napredovanje, dokvalifikaciju ili prekvalifikaciju
	• nejednaki uslovi za žene i muškarce za bavljenje sportom u obrazovnim ustanovama
	• neravnopravan tretman žena i muškaraca od strane sportskih organizacija i udruženja kada je u pitanju razvijanje i finansiranje sportskih aktivnosti (iz budžeta)
	• neravnopravna zastupljenost žena i muškaraca u organima upravljanja sportskih organizacija i udruženja (koje se finansiraju iz budžeta)

Međutim, kako je sve više žena počelo da ulazi u svlačionice, počele su da kruže glasine o zlostavljanju ženskih novinara od strane igrača. Tokom 80-tih godina, bilo je mnogo slučajeva gde su se igrači negativno odnosili prema ženama reporterima.

U većini zemalja, visoke i uredničke pozicije u novinarstvu zauzimaju muškarci. Iako postoje podaci prema kojima više žena upisuje studije novinarstva, ipak su muškarci ti koji zauzimaju vodeće pozicije. Žene obično dominiraju u oblastima kulture, stila i mnogo ređe ih možemo naći u redakcijama koje se bave sportom (<http://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/sportske-novinarke-u-bih-profesionalno-i-bez-predrasuda>).

Žene koje su prisustvovala 2004 AWSM (Association for Women in Sports Media – Asocijacija za žene u sportskim medijima) godišnjoj konvenciji su regrutovane da učestvuju u fokusnim grupama tokom konvencije u sali za konferencije. Učesnice nisu plaćene, ali su istraživači donirali stipendiju AWSM fondu. Većina žena koje su prisustvovala AWSM konvenciji rade za novine; sve prisutne koje su se dobrovoljno prijavile za učešće su imale iskustvo (bilo trenutno ili nedavno) u novinarstvu (Hardin, Shain, 2005:22-35).

Napravljeno je više grupa i sprovedeno istraživanje. Svaka grupa se sastojala od tri do šest učesnika od ukupno 20 učesnika. Rukovodilac projekta je sprovodio sesije, koje su bile u audio obliku. Pre svake sesije, učesnice su ispunile kratak demografski upitnik. Pitanja su bila otvorenog tipa i uključivala su radno iskustvo i zadovoljstvo, percepciju o promociji i faktore u odlučivanju o mandatu. Iako su ista pitanja bila korištena za svaku grupu, istraživači su dozvolili učesnicama da izaberu teme sa najvećom upadljivošću i bili su fleksibilni u prezentaciji pitanja kako bi se omogućio slobodan protok dijaloga među učesnicima. Takav pristup se kapitalizuje na ključnim snagama fokusnih grupa: ambijent “prirodne” konverzacije koji omo-

gućava učesnicama da podele iskustva i dostignu kolektivni osećaj o pitanjima.

Učesnice su imale različita iskustava u sportskom novinarstvu. Na primer, jedna ispitanica je bila sportski novinar manje od dve godine, a druga je bila sportski urednik sa više od 20 godina iskustva. Učesnice su bile sportski urednici ili pomoćnici sportskih urednika, kolumnisti, reporteri i dopisnici. Prosečna starost učesnica bila je 39 godina; najmlađa učesnica je imala 25 godina, a najstarija, sportski urednik u velikim novinama, imala je 60 godina. Novine koje su predstavljale bile su raznovrsne u pogledu tiraža i mjesta izdavanja. Među njima su bili neke predstavnice najtiražnijih dnevnih novina u SAD i nekoliko predstavnica lokalnih novina.

Pitanja su bila sledeća (Hardin, Shain, 2005:22-35):

1. Kako žene u sportskom novinarstvu karakterišu svoj izbor karijere?

Učesnice su okarakterisale njihov izbor sportskog novinarstva kao zadovoljavajući, posao koji nagrađuje. One su koristile reči kao što su 'zabavno' i 'voleti' da opišu šta misle o svojim karijerama, i 'uzbuđenost' da opišu osećaj kad su dobile zadatak da napišu nove priče.

2. Kako žene u sportskom novinarstvu karakterišu svoje zadovoljstvo poslom?

Učesnice su jasno podelile zadovoljstvo karijerom i zadovoljstvo poslom. Iako su videle posao kao izvor diskriminacije i potencijalnog uznemiravanja, nisu prenele ove barijere na ukupno zadovoljstvo sa sportskim novinarstvom kao karijerom.

3. Kako žene u sportskom novinarstvu karakterišu faktore koji mogu uticati na njihov mandat i promociju, i kako one vide rešenje ovih faktora?

Učesnice su istakle da je sistemska diskriminacija, na način koji ograničava njihove promocije, bila izvor frustracija na radnom mestu. Većina je pomenula da su osećale konstantan pritisak da se dokazuju svojim muškim kolegama i urednicima. Saznanja ovog istraživanja fokusnih grupa pokazuju da iako ove žene sportski novinari navode diskriminaciju i uznemiravanje kao i dalje prisutne, ozbiljne probleme, ovi problemi nisu razlozi zbog kojih bi mogle da ostave karijere. Umesto toga, učesnice su artikulisale frustracije zbog žrtvovanja vremena i porodičnih odnosa, nadovezano sa površnim poštovanjem, kao glavne razloge za napuštanje industrije. U suštini, one ne vide nikakav podsticaj za žrtvovanje; nema isplativosti u vidu promocije.

Ova saznanja, naravno, ne bi trebalo da umanje napore da se smanji individualna diskriminacija i uznemiravanje koje žene trpe na poslu. Istraživanja ženskih praktičara i priče iz svlačionica i sportskih odeljenja su dokumentovale ovo decenijama, ali diskriminacija i dalje opstaje.

Upornost takvog osnovnog uznemiravanja žena koje se usude da uđu u sportsko novinarstvo izgleda ukazuje na „reakciju“ koja se mora rešavati kroz obrazovanje i zastupanje. Organizacije poput AWSM su važne kao sredstvo za rad prema ovim merama. Ovo istraživanje takođe ukazuje na potrebu da ASWM nastavi da bude mreža podrške za žene sportske novinare koje se inače mogu osećati izolovano. Dalje, ovo istraživanje ukazuje na potrebu da industrija rešava sistemska zadržavanja žena u sportskim odeljenjima. Godinama, lideri industrije, izražavaju zabrinutost zbog zapošljavanja i zadržavanja žena u sportskom novinarstvu, ponavljajući sličnu

zabrinutost u vezi raznovrsnosti u drugim delovima redakcije.

Novinari su moralno odgovorni za odluke koje bi mogle da ih drže podalje od njihove dužnosti da "šire istinu". Već poznati industrijski kodovi, uključujući i one Društva profesionalnih novinara, naglašavaju potrebu da novinske organizacije odražavaju raznolikost. "Stakleni plafon" s kojim se žene suočavaju i sistemske prepreke koje čine da pitanja "porodica ili karijera" znače kraj karijere žene u sportskom novinarstvu, podstaci će obnovljenu posvećenost lidera novinske industrije i sportskih urednika. Oni moraju biti spremni da pređu iz proste desegregacije ka integraciji, što znači da će tretirati okolnosti i zabrinutosti žena u njihovim sportskim odeljenjima i kroz redakciju kao autentične i važeće.

Zaključak

Ako bi sportski urednici obratili više pažnje na ženski deo redakcije, motivisali bi ženske novinare da sa sigurnošću i predanošću rade svoj posao, što bi stvorilo određene prednosti. Od diskriminacije i token statusa⁷ opisanog od strane učesnica u ovoj studiji, međutim, lideri u sportskim redakcijama još nisu razvili volju da se integrišu. Kada to urade, mogu pronaći kreativnije načine kako da zadrže talentovane, posvećene žene u sportskim redakcijama.

Zakoni se menjaju preko noći, ali za stavove i socijalno ponašanje je potrebno više vremena. Taj posao se obavlja, iz dana u dan, od tima do tima, od slučaja do slučaja. Bilo je mnogo događaja sa kojima su se sportske novinarkе širom planete suočavale, dok su se trudile da prevaziđu određene barijere. Neki od najpoznatijih očigledno seksističkih napada doveli su do pojave senzacionalnih naslova u novinama; pri čemu je ih je znatno više ostalo neobjavljeno jer su sportske novinarkе odbile da napuste redakciju. Danas, sve veći broj žena sportskih novinara kreira svoja obeležja, mada i dalje sportsko novinarstvo ostaje dosta izazovna oblast.

Načini prikazivanja sportistkinja (odnosno žena uopšteno) u medijima nisu nužno degradirajući, ali često suptilno izražavaju prevladavajuće kulturne modele – poput muške superiornosti – te se češće bave proučavanjem fizičkog izgleda nego njihovim umećima. Mnoga istraživanja upozoravaju kako čak i kratka izloženost pojedinih sadržajima masovnih medija u kojima su žene prezentovane u seksualnom kontekstu može ojačati negativne rodne stereotipe, ali i doprineti nastanku mnogo ozbiljnijih socijalnih problema kao što su, npr., seksualno uznemiravanje ili poremećaji u ishrani.

Sredinom 1970-ih godina, u okvirima inicijative raznih evropskih ustanova, osnivaju se odbori za stvaranje ravnopravnosti među polovima u ključnim domenima. Patrijarhalna percepcija žene koja se brine o porodici još uvek je snažna i predstavlja dodatno opterećenje ženama koje žele razvijati svoju poslovnu sportsku karijeru. Kamen temeljac pokreta za prava žena postavljen je 1979. godine kada je Generalna skupština UN usvojila Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije

⁷ Prihvatamo određenje tokenizma kao politike i prakse površnog poštovanja pri uključivanju pripadnika manjinskih grupa.

žena, u kojoj se spominje i sport.

Sa mnogim oblicima diskriminacije i seksizma žene se suočavaju i na radnim pozicijama vezanim za sport: javnost će greške sportske komentatorke protumačiti kao nesposobnost, dok se slične greške muških komentatora zanemaruju i odbacuju kao slučajni lapsusi.

Literatura

- Đurić-Kuzmanović, T. (2002). *Rodnost i razvoj u Srbiji - od dirigovanog razvoja do tranzicije*. Novi Sad: Budućnost i Centar za ženske studije i istraživanja.
- Fornoff, S. (1993). *Lady in the locker room: Uncovering the Oakland Athletics*. Champaign: Sagamore Publishing.
- Halpern, K. (2009). *Identitet(i)*. Beograd: Clio.
- Hardin, M., Shain, S. (2005). Female Sports Journalists: Are We There Yet? 'No', *Newspaper Research Journal*. Vol. 26. No. 4, str. 22-35
- Holter, O.G. (2003). *Can Men do it? Men and Gender Equality – The Nordic Experience*. Copenhagen: Nordic Council of Ministers.
- Čturić, I., Čilić, U. (2014). *Sportske novinarke u BiH: Profesionalno i bez predrasuda*, <http://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/sportske-novinarke-u-bih-profesionalno-i-bez-predrasuda> datum pristupa 29.11.2014.
- Petković, V. (2008). *Sociologija*. Aranđelovac: Grafopak.
- Pokrajinski ombudsman, (2013). *Rodna ravnopravnost i diskriminacija na osnovu pola*. Novi Sad: Priručnik za zaposlene u instituciji Pokrajinskog ombudsmana i pokrajinskim organima uprave.